

Gemeente Bernheze Plangebied Ter Weer te Heeswijk-Dinther

Inventariserend veldonderzoek (verkennende fase)

BAAC Rapport V-13.0195

september 2013

Auteur:

W.A. Bergman

Status:

concept

Colofon

ISSN:	1873-9350		
Auteur(s):	W.A. Bergman		
Cartografie:	J. van Gestel		
Redactie:	drs. M. Tump		
Copyright:	Van Grunsven Ontwikkeling te Erp / BAAC bv te 's-Hertogenbosch		
Eindcontrole:	W.A. Bergman		16-09-2013
Autorisatie (senior archeoloog):	drs. M. Tump		16-09-2013

Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Van Grunsven Ontwikkeling te Erp en/of BAAC bv.

BAAC bv

Onderzoeks- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie

Graaf van Solmsweg 103
5222 BS 's-Hertogenbosch
Tel.: (073) 61 36 219
Fax: (073) 61 49 877
E-mail: denbosch@baac.nl

Postbus 2015
7420 AA Deventer
Tel.: (0570) 67 00 55
Fax: (0570) 61 84 30
E-mail: deventer@baac.nl

Inhoud

5	
Samenvatting	7
1 Inleiding	9
1.1 Onderzoekskader	9
1.2 Ligging van het gebied	9
1.3 Administratieve gegevens	11
2 Vooronderzoek	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Aanvulling bureauonderzoek	13
2.3 Archeologische verwachting	14
3 Inventariserend Veldonderzoek	15
3.1 Werkwijze	15
3.2 Veldwaarnemingen	16
3.3 Verkennend booronderzoek	17
3.3.1 Lithologie en bodemopbouw	17
3.3.2 Bodemverstoringen	17
3.3.3 Archeologische indicatoren	17
3.4 Archeologische interpretatie	17
4 Conclusie en aanbevelingen	19
4.1 Conclusie	19
4.2 Aanbevelingen	19
5 Geraadpleegde bronnen	21
Bijlage	22
Bijlage 1	boorstaten

Samenvatting

BAAC bv heeft een inventariserend veldonderzoek met behulp van boringen (verkennende fase) uitgevoerd in het plangebied Ter Weer te Heeswijk-Dinther. De aanleiding om een verkennend booronderzoek uit te voeren komt voort uit een archeologisch advies van een in 2007 uitgevoerd bureauonderzoek. Volgens dit bureauonderzoek en de gemeentelijke archeologische verwachtingskaart ligt het plangebied in een zone met een hoge archeologische verwachting. Tijdens het veldonderzoek is de verwachting voor een deel onderschreven. Een deel van het plangebied is echter tot relatief grote diepte verstoord. Op basis van de resultaten van het uitgevoerde onderzoek wordt vervolgonderzoek in het deel van het plangebied met een hoge verwachting in de vorm van een proefsleuvenonderzoek wenselijk geacht.

1 Inleiding

1.1 Onderzoekskader

In opdracht van Van Grunsven Ontwikkeling heeft het onderzoeks- en adviesbureau BAAC bv een inventariserend veldonderzoek met behulp van boringen (verkenkende fase) uitgevoerd in het plangebied Ter Weer te Heeswijk-Dinther. Aanleiding voor het onderzoek is het plan een nieuwe woning te realiseren. De minimale bodemverstoring bij de realisatie van de nieuwbouw is te verwachten tot in de C-horizont van de bodem, waarbij een gerede kans bestaat dat eventueel aanwezige archeologische waarden verstoord of vernietigd worden.

De uitvoering van het verkenkende booronderzoek is gebaseerd op de resultaten van een bureauonderzoek.¹ De uitvoering van dit onderzoek komt voort uit de specifieke verwachting voor vindplaatsen vanaf de late prehistorie. In het onderhavige rapport zijn de resultaten van het verkenkende booronderzoek beschreven. Op basis van deze resultaten worden aanbevelingen gedaan voor eventueel vervolgonderzoek.

Door middel van het inventariserend verkenkend booronderzoek wordt aanvullende informatie vergaard over de intactheid van de bodemopbouw en eventueel aanwezige archeologische resten en/of vindplaatsen in het plangebied. Het inventariserend veldonderzoek heeft als doel het toetsen c.q. bijstellen van het verwachtingsmodel zoals dat is opgesteld tijdens het bureauonderzoek. Op basis van de resultaten van het booronderzoek wordt een selectieadvies opgesteld voor (delen van) het plangebied over het mogelijk vervolgtraject.

Tijdens het onderzoek dienen de volgende onderzoeksvragen uit het Plan van Aanpak² te worden beantwoord:

- Hoe is de bodemopbouw en is deze nog intact?
- In hoeverre worden archeologische resten bedreigd en is vervolgonderzoek nodig en zo ja, in welke vorm?

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.2³ en het onderzoeksspecifieke Plan van Aanpak.

1.2 Ligging van het gebied

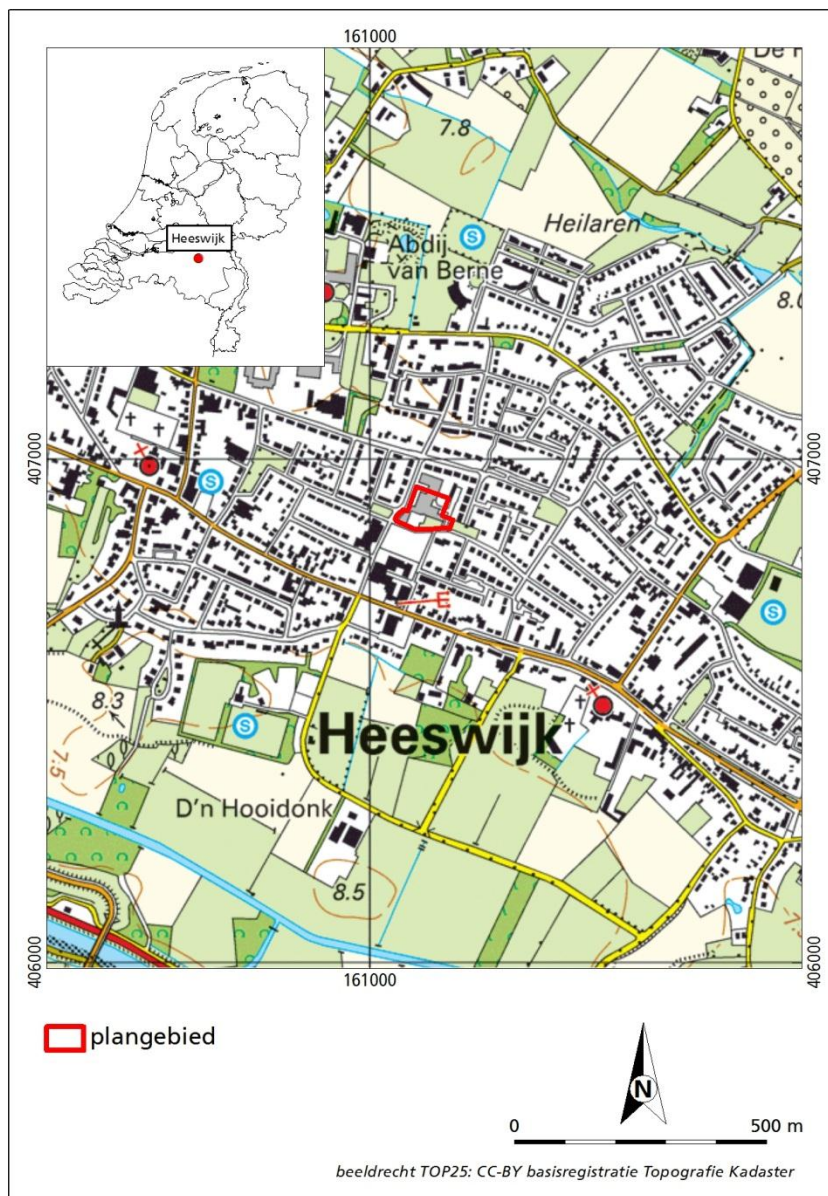
Het plangebied ligt in de bebouwde kom van Heeswijk-Dinther en wordt begrensd door Plein 1969 in het zuiden, de Hertog Janstraat in het oosten en

¹ Kortlang 2007.

² Bergman 2013.

³ CCvD 2010.

verder door bebouwing met tuinen. Het terrein is braakliggend. Tot voor kort was het plangebied bebouwd met een flatgebouw en enkele aanleunwoningen met plantsoen. De oppervlakte bedraagt 6056 m². In figuur 1.1 is de ligging van het plangebied weergegeven.

Figuur 1.1 Ligging van het plangebied.

1.3 Administratieve gegevens

Provincie:	Noord-Brabant
Gemeente:	Bernheze
Plaats:	Heeswijk-Dinther
Toponiem:	Ter Weer
Kadastrale gegevens:	Gemeente Heeswijk-Dinther, sectie C nrs. 4525, 4313 en 5747
Datum opdracht:	9 september 2013
Datum veldwerk:	11 september 2013
Datum rapportage:	16 september 2013
BAAC projectnummer:	V-13.0195
Coördinaten:	161.090 / 406.937 161.141 / 406.920 161.144 / 406.865 161.046 / 406.879
Kaartblad:	45G
Oppervlakte:	6056 m ²
Datering:	IJzertijd-late middeleeuwen
Onderzoeksmeldingsnummer:	58274
Onderzoeksnummer:	47187
AMK-terrein:	N.v.t.
Waarnemingnummer(s):	N.v.t.
Vondstmeldingsnummer(s):	N.v.t.
Type onderzoek:	Inventariserend veldonderzoek (verkennende fase)
Opdrachtgever:	Van Grunsven Ontwikkeling M. Hoogendorp Postbus 27 5489 ZG Erp
Bevoegde overheid:	Gemeente Bernheze
Beheer documentatie:	Bibliotheek Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en archief BAAC bv.
Uitvoerder:	BAAC bv, vestiging 's-Hertogenbosch Graaf van Solmsweg 103 5222 BS 's-Hertogenbosch tel. 073-6136219
Projectleider:	W. Bergman w.bergman@baac.nl

2 Vooronderzoek

2.1 Inleiding

Het archeologisch bureauonderzoek Plangebied Ter Weer te Heeswijk is in 2007 uitgevoerd door ArchAeO. Na 2007 zijn nog enkele archeologische onderzoeken uitgevoerd en een waarneming in de omgeving van het plangebied geregistreerd. Deze zijn beschreven in paragraaf 2.2. In paragraaf 2.3 volgen een beknopte samenvatting van het bureauonderzoek uit 2007 en het verwachtingsmodel.

2.2 Aanvulling bureauonderzoek

Op circa 500 m ten noordwesten van het plangebied zouden muurresten van een fundering van bebouwing uit de middeleeuwen of nieuwe tijd zijn aangetroffen.⁴ Dit terrein is in figuur 2.1 met de zwarte contour weergegeven. Op circa 200 m ten zuiden van het plangebied is in 2009 een booronderzoek uitgevoerd, waaruit bleek dat de bodem daar tot minstens 1 m beneden maaiveld verstoord is. Vervolgonderzoek is niet aanbevolen.⁵ Belendend aan dit gebied is in 2010 een booronderzoek uitgevoerd waar vanwege de landschappelijk gunstige ligging wel een proefsleuvenonderzoek wordt aanbevolen.⁶ Beide gebieden samen zijn kleiner dan een hectare. Op circa 200 m ten noorden van het plangebied is eind 2007 een booronderzoek uitgevoerd waaruit bleek dat de bodem zowel verstoord was als te nat voor bewoning.⁷ Op iets grotere afstand van het plangebied, circa 500 m ten noordoosten, zijn bij een booronderzoek in 2011 intacte podzolbodems onder een plaggendeek aangetroffen.⁸ Hier wordt een proefsleuven onderzoek aanbevolen. In 2009 is een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart voor de gemeente Bernheze vervaardigd.⁹ Als figuur 2.1 is een uitsnede van de verwachtingskaart weergegeven met daarop onderzoeken die na 2009 gemeld zijn. De verwachting op het aantreffen van archeologische resten is hoog. Op een vergelijkbare landschappelijke situatie als het plangebied is op circa 1,5 km ten oosten van het plangebied een archeologische opgraving uitgevoerd, waarbij onder meer sporen van een nederzetting en een grafveld uit de Romeinse tijd-IJzertijd zijn aangetroffen¹⁰ (buiten de uitsnede van het kaartbeeld in figuur 2.1).

⁴ Archis-waarneming 414215

⁵ Onderzoeksmelding 38054

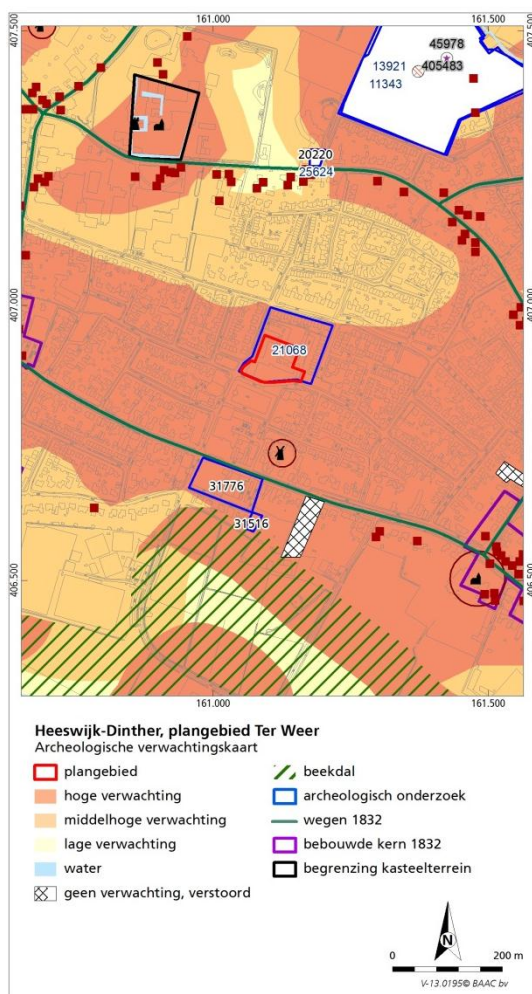
⁶ Onderzoeksmelding 41597

⁷ Onderzoeksmelding 20220

⁸ Onderzoeksmelding 48914

⁹ Buesink *et al.* 2011.

¹⁰ Moesker 2012.

Figuur 2.1 uitsnede uit van de archeologische verwachtingskaart van Bernheze.

2.3 Archeologische verwachting

Het plangebied ligt op een dekzandrug waarop zich in de loop van de late middeleeuwen een plaggendek heeft gevormd. In de omgeving van het plangebied zijn archeologische resten aangetroffen, daterend van de steentijd tot in de middeleeuwen. De verwachting op het aantreffen van resten binnen het plangebied is hoog, doch het bodemarchief zal deels verstoord zijn door de recent gesloopte bebouwing.

Indien een plaggendek aanwezig is, kunnen hieronder resten voorkomen van bijvoorbeeld nederzettingen en begraafplaatsen uit de bronstijd tot de middeleeuwen of resten van een middeleeuwse nederzetting/boerderij.

3 Inventariserend Veldonderzoek

3.1 Werkwijze

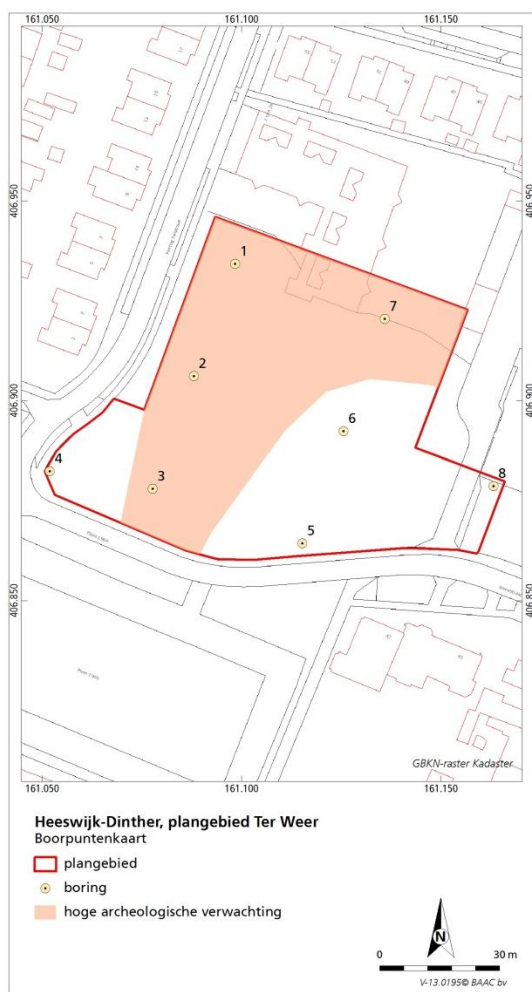
Het inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd op basis van de resultaten van het bureauonderzoek. Hierbij is de tijdens het bureauonderzoek opgestelde archeologische verwachting in het veld getoetst. Bij het inventariserend veldonderzoek (verkennde fase) is het plangebied Ter Weer te Heeswijk-Dinther onderzocht op de geomorfologische, geologische en bodemkundige karakteristieken. Ook geeft het booronderzoek informatie over de intactheid van de bodem en daarmee informatie over de gaafheid van een eventuele archeologische vindplaats. Om inzicht te verkrijgen in de geologische en bodemkundige opbouw van de gebieden zijn acht boringen gezet met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boringen zijn uitgevoerd tot maximaal 1,2 m beneden maaiveld. De locaties van de boringen zijn ingemeten met een GPS.

Hoewel het verkennende onderzoek niet specifiek is gericht op het opsporen van archeologische indicatoren is wel op de aanwezigheid daarvan gelet. De bodemlagen zijn met de hand en op het oog onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. Archeologische indicatoren (bv. aardewerk, huttenleem, vuursteen, metaal, houtskool en al dan niet verbrand bot) kunnen een aanwijzing zijn voor de aanwezigheid van een archeologische vindplaats ter plaatse of in de nabijheid van de boring met indicator. De bodemlagen zijn lithologisch¹¹ en bodemkundig¹² beschreven.

Het veldonderzoek heeft plaatsgevonden op 11 september 2013. In navolgende paragrafen worden de resultaten van het veldonderzoek beschreven. De locaties van de boringen staan weergegeven op de boorpuntenkaart (figuur 3.1). De boorstaten zijn weergegeven in bijlage 1.

¹¹ NEN 1989.

¹² De Bakker en Schelling 1989.

Figuur 3.1 Boorpuntenkaart

3.2 Veldwaarnemingen

Aan het maaiveld was aan relatieve laagtes en de aard van de vegetatie zichtbaar dat delen van het plangebied zijn vergraven (figuur 3.2).

Figuur 3.2 Zicht op het plangebied vanaf boring 7 in zuidwestelijke richting.

3.3 Verkennend booronderzoek

3.3.1 Lithologie en bodemopbouw

In de boringen 1 tot en met 3 is een sterk roesthoudende C-horizont (dekzand) onder een geroerde bovenlaag aangetroffen. De bovenlaag van de boringen 1 en 2 is te interpreteren als voormalig plaggendek of bouwvoor. In boring 3 is de 30 cm dikke bovenlaag zeer sterk verstoord. Ter plaatse van boring 7 is een deels intact podzolprofiel aangetroffen. De 35 cm dikke A-horizont gaat via een 5 cm dikke Bhs-horizont geleidelijk over in een 40 cm dikke BC-horizont en vervolgens in de C-horizont die bestaat uit matig grof dekzand zonder roest.

3.3.2 Bodemverstoringen

De boringen 5 en 6 zijn op ongeveer 60 cm –mv vastgelopen in met de hand ondoordringbaar puin. De boringen 4 en 8 zijn tot minimaal 1,2 m –mv verstoord, waarin het zand ter plaatse van boring 4 onnatuurlijk gevlekt is. In het opgeboorde sediment zijn onder meer betonbrokjes aangetroffen.

3.3.3 Archeologische indicatoren

Bij controle van het opgeboorde materiaal zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

3.4 Archeologische interpretatie

Op basis van de roestvlekken in de ondergrond van de boringen 1, 2 en 3 en de gereduceerde ondergrond ter plaatse van boring 7 kan gesteld worden dat het plangebied op de overgang ligt van een rug naar een laagte. Dergelijke gebieden waren in het verleden zeer gunstig voor bewoning. Door de oppervlakkige verstoringen hier zullen eventuele steentijdvindplaatsen waarschijnlijk niet meer intact zijn, maar resten van bijvoorbeeld nederzettingsterreinen of

huisplattegronden kunnen in de C-horizont zichtbaar zijn omdat dit diepere sporen zijn.

In figuur 3.1 is de archeologische verwachting inventariserend veldonderzoek weergegeven. De verwachting is gebaseerd op de verzamelde data tijdens dit onderzoek. De zones die een hoge archeologische verwachting toegekend hebben gekregen, zijn niet diep verstoord. In de zone waar geen archeologische verwachting aan is gegeven is vanwege bodemverstoringen een minder grote kans aanwezig dat hier nog archeologische resten voorkomen. Door de inmiddels gesloopte naoorlogse bebouwing en grondverzet zullen de bodem en daardoor het archeologisch niveau zijn verstoord.

4 Conclusie en aanbevelingen

4.1 Conclusie

Hieronder volgt de beantwoording van de onderzoeksvragen zoals gesteld in het Plan van Aanpak:

Hoe is de bodemopbouw en is deze nog intact?

De bovengrond is in het hele plangebied verstoord. De diepte van de verstoringen varieert van circa 30 cm tot meer dan een meter vanaf het maaiveld. Een tweetal boringen is op circa 60 cm –mv vastgelopen in een puinlaag. Bij boringen waar minder diepe verstoringen zijn aangetroffen, is de ongeroerde ondergrond op of binnen 60 cm –mv aangetroffen. Het op basis van het bureauonderzoek vermoede plaggendek is slechts in één boring aangetroffen.

In hoeverre worden archeologische resten bedreigd en is vervolgonderzoek nodig en zo ja, in welke vorm?

In de zone waar de bodem niet diep is verstoord kunnen nog archeologische resten en/of sporen aanwezig zijn. Bij de realisatie van de nieuwbouw worden eventuele archeologische resten bedreigd. In figuur 3.1 op bladzijde 18 is de zone met een hoge archeologische verwachting weergegeven. Vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek is in het deel met een hoge verwachting noodzakelijk om eventueel aanwezige archeologische resten te kunnen karteren en waarderen.

4.2 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van het uitgevoerde onderzoek wordt vervolgonderzoek in bepaalde delen van het plangebied in de vorm van een proefsleuvenonderzoek wenselijk geacht. Het doel van een proefsleuvenonderzoek is het vaststellen van de exacte omvang, datering, gaafheid en conserveringsgraad van de (eventueel aanwezige) vindplaats(en) op basis waarvan de archeologische waarde van een vindplaats definitief kan worden vastgesteld. Bovendien wordt met een proefsleuvenonderzoek informatie verkregen over het voorkomen van eventuele grondsporen die met een booronderzoek zelden zullen worden gevonden. Het proefsleuvenonderzoek zou in eerste instantie gericht kunnen zijn op de zone met een hoge archeologische verwachting (circa 3450 m²). Op basis van de resultaten hiervan kan het proefsleuvenonderzoek worden uitgebreid naar de zone met zonder archeologische verwachting (circa 2500 m²).

Bovenstaand advies dient beoordeeld te worden door de bevoegde overheid (gemeente Bernheze) en leidt tot een selectiebesluit. Dit betekent niet dat reeds gestart kan worden met bodemversturende activiteiten of de daarop voorbereidende activiteiten.

Hoewel getracht is een zo gefundeerd mogelijk advies te geven op grond van de gebruikte onderzoeksmethoden, kan de aanwezigheid van archeologische sporen of resten nooit volledig worden uitgesloten in de gebieden waarvoor geen vervolgonderzoek wordt aanbevolen. BAAC bv wil er daarom op wijzen dat men bij bodemverstorende activiteiten alert dient te zijn op de aanwezigheid van archeologische waarden (zoals vondstmateriaal en grondsporen). Bij het aantreffen van deze waarden dient men hiervan melding te maken bij de Minister van OCW (in de praktijk de RCE) conform artikel 53 van de Monumentenwet 1988.

5

Geraadpleegde bronnen

Bakker, H. de, & J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland*, Wageningen.

Centraal College van Deskundigen (CCvd), 2010: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.2.*, Gouda.

Bergman, W.A., 2013. *Onderzoeksvoorstel – Plan van Aanpak Inventariserend veldonderzoek (verkennde fase) plangebied Ter Weer te Heeswijk-Dinther.* 's-Hertogenbosch.

Kortlang, F.P., 2007. Archeologisch bureauonderzoek en advies Plangebied Ter Weer te Heeswijk gemeente Bernheze. Geertuidenberg.

Moesker T.P., 2012. *Archeologisch onderzoek op bedrijventerrein Heeswijk-Dinther Retsel. Een grafveld uit de IJzertijd-Romeinse tijd; nederzettingssporen uit de IJzertijd en sporen van landinrichting uit de Late-Middeleeuwen en Nieuwe tijd.* Amsterdam.

Nederlands Centrum van Normalisatie (NEN), 1989: *Classificatie van onverharde grondmonsters, NEN 5104*, Delft.

Geraadpleegde kaarten

Buesink, A, J. de Winter, H.M.M. Geerts en W.A. Bergman 2011. *Archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart voor de gemeente Bernheze.* Deventer.

Geraadpleegde websites

AHN, 2013. *Actueel Hoogtebestand Nederland*, online geraadpleegd in september 2013 via <http://www.ahn.nl>.

Bijlage

Bijlage 1 Boorstaten

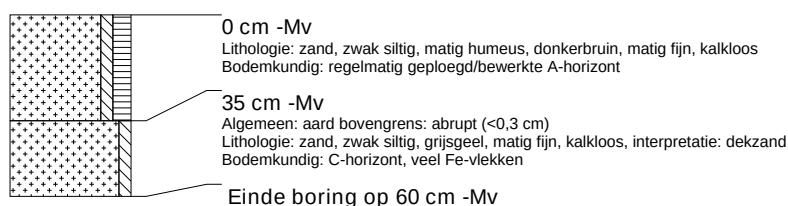
boring: 13195-1

beschrijver: WB, datum: 10-9-2013, X: 161.098, Y: 406.934, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: braak, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Bernheze, plaatsnaam: Heeswijk, uitvoerder: BAAC bv

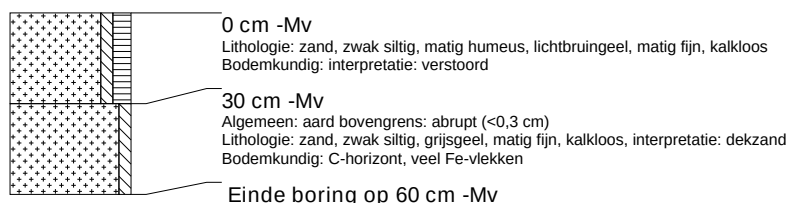
boring: 13195-2

beschrijver: WB, datum: 10-9-2013, X: 161.088, Y: 406.906, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: braak, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Bernheze, plaatsnaam: Heeswijk, uitvoerder: BAAC bv

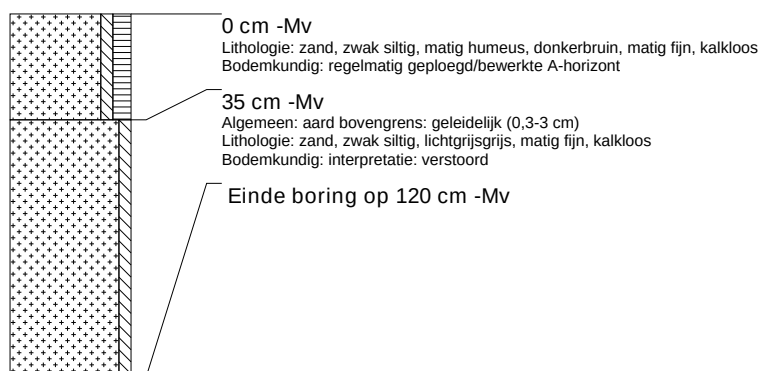
boring: 13195-3

beschrijver: WB, datum: 10-9-2013, X: 161.078, Y: 406.878, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: braak, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Bernheze, plaatsnaam: Heeswijk, uitvoerder: BAAC bv

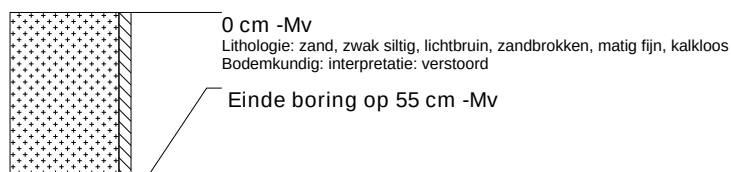
boring: 13195-4

beschrijver: WB, datum: 10-9-2013, X: 161.052, Y: 406.882, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: braak, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Bernheze, plaatsnaam: Heeswijk, uitvoerder: BAAC bv

boring: 13195-5

beschrijver: WB, datum: 10-9-2013, X: 161.115, Y: 406.864, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: braak, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Bernheze, plaatsnaam: Heeswijk, uitvoerder: BAAC bv

boring: 13195-6

beschrijver: WB, datum: 10-9-2013, X: 161.126, Y: 406.892, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: braak, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Bernheze, plaatsnaam: Heeswijk, uitvoerder: BAAC bv

boring: 13195-7

beschrijver: WB, datum: 10-9-2013, X: 161.136, Y: 406.921, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: braak, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Bernheze, plaatsnaam: Heeswijk, uitvoerder: BAAC bv

boring: 13195-8

beschrijver: WB, datum: 10-9-2013, X: 161.163, Y: 406.879, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: braak, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Bernheze, plaatsnaam: Heeswijk, uitvoerder: BAAC bv

